

28 ŞUBAT SÜRECİNDE EGEMEN GÜÇ VE BASIN

Arş. Gör. Faruk TEMEL
Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü
faruktemel@erciyes.edu.tr

Arş. Gör. Mustafa Burak ÇELEBİ
Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
celebi_burak@hotmail.com.tr

Özet

REFAH-YOL Hükümeti'nin kurulmasından itibaren başlayan ve 28 Şubat'a kadar uzanan süreç çok yönlü tartışmaları beraberinde getirmiştir. 28 Şubat sürecinin kaynağını, Türkiye Cumhuriyeti'nin ideolojik temellerinden birini oluşturan laiklik ilkesine ilişkin korumacı yaklaşım ve devlet mekanizmalarının Refah Partisi üzerinden irtica söylemiyle dindar kesimi ötekileştirme biçiminde kurdukları karşıtlık ile siyasi oluşumlar, ordu, sermaye grupları ve medyanın kolektif hareketinden oluşan siyasal hükümeti yıpratma politikası oluşturmaktadır. Seçilmiş siyasal hükümeti yerinden etme projesi, Batı'nın dünya geneline yaydığı egemen paradigma ve bu paradigmanın ürünü siyasal, ekonomik, kültürel sistemden beslenmektedir. Bu süreçte medya egemen düzenin aracı olarak önemli noktaya oturmuştur. Medyanın faaliyetleri, siyasal, ekonomik, askeri ve medya çıktılarıyla siyaset ve iletişim bilimleri açısından önemli bir alanı inceleme oluşturmaktadır. 28 Şubat sürecinde yaşananlar, siyasal sistem ve medyaya ilişkin eleştirel ve ana akım bakış açısıyla geliştirilen teorik yaklaşımları da tartışmalı hale getiren nitelikte uygulamalar içermektedir. Siyasal ve toplumsal açıdan demokratik olarak yapılanmaya çalışan Türkiye'de, REFAH-YOL Hükümeti döneminde yaşananlar; demokratik sistem içerisinde medyaya yüklenen misyon, basının dördüncü güç niteliğinin ve hatta yasama yürütme yargı erklerinin yanındaki sıralamasının ne ölçüde gerçekleştiğini tartışma konusu haline getirmiştir. Bu anlamda, 28 Şubat dönemi, basının kamu adına faaliyet yürütmesi yerine, herhangi bir şekilde beliren ve çeşitli dinamiklerden beslenen ve besleyen gücün aracı olarak kullanıldığını göstermektedir. Çalışma bu kapsamda, 28 Şubat sürecinde yaşanan gelişmeleri Batı kaynaklı egemen gücün etkinlik alanı çerçevesinde, medya-güç ilişkileri özelinde inceleyerek, medyanın 28 Şubat dönemindeki işlevlerine ilişkin çıkarımlarda bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: 28 Şubat Süreci, Kolektif Darbe, Egemen Güç, Medya, Teorik Yaklaşımlar

DOMINANT POWER AND PRESS IN THE FEB 28 PROCESS

Abstract

The process that begins from the forming of Refah-Yol Government extends to Feb. 28 has brought along versatile discussions. The core of the Feb. 28 process consists of the protectionist approach on behalf of the laicism principle that creates one of the ideological foundations of the Turkish Republic, the opposition established by the state mechanism in the form of an othering for the religious people through a reactionary discourse about the Refah Party, and the attrition campaign applied through the collective action of the political bodies, the army, capital groups and the media. The project of sending the elected government form office takes its roots from the dominant ideology and the political, economic, cultural system that is the output of that paradigm. In the process the media has important position as the vehicle if the dominant order. The actions of the media constitute an important field of study with the political, economic, military and media outputs. The events during the 28 Feb process involve actions in the form that makes the theoretical approaches about the political system and media developed with critical and mainstream views controversial, as well. The events during the Refah-Yol Government period in Turkey, where it is tried to structure democratically in political and social terms, has made those a matter of debate that; what the mission attributed to the media in the democratic system is, what the forth power characteristics of media is and also the ranking of it when compared to the powers of legislation, execution and judiciary. In this sense the period of Feb. 28 shows that the press is used as a means by the power, which is fed by various dynamics and also feeds them. In this context, the study offers implications on the functions of media during the Feb. 28 process, by examining the events that took place during the Feb. 28 process in the framework of media-politics relations.

Keywords: The Feb. 28 process, Collective Coup, Dominant Power, The Media, Theoretical Approaches

Giriş

Türkiye’de çeşitli değişimlerin ve yapısal dönüşümlerin önemli aktörlerinden biri konumundaki medya, daha çok siyasal ve toplumsal dönüşüm sürecindeki etkinliğiyle öne çıkmaktadır. Tarihsel süreçte de gazetenin ortaya çıktığı Tanzimat döneminden bugüne dek basın, değişim arzusunun hareket aracı niteliğinde, siyasi ortamı etkileyen bir konumda görünmektedir. Osmanlı’nın son döneminde daha çok iktidar karşıtı yapısıyla, Cumhuriyet’in ilk yıllarında iktidarın aracı konumunda etkinleşen, 1980 yılında darbe öncesi ortamının hazırlanmasında, sonraki yıllarda sermayenin ve çeşitli güç odaklarının güdümündeki medya, sistem içerisinde belirgin bir aktör olarak konumlanmaktadır. Siyasi ve toplumsal ortamı doğrudan ya da dolaylı olarak şekillendirdiği zaman dilimlerinden biri de, 1996 yılında REFAH-YOL Hükümeti’nin görev başında olduğu döneme rastlamaktadır. 28 Şubat kolektif darbe sürecinde basın; üniversitelerin, sendikaların, yargının ve ordunun hükümete karşı cephe aldığı organize yapının bir parçası şeklinde belirmektedir. Batılılaşma politikası çerçevesinde organize faaliyetlerle şekillendirilmeye çalışılan siyasal-toplumsal yapının sürdürülmesinde basın, etki alanı oluşturmakla birlikte yaşananları görünür kılan alan kimliğindedir.

28 Şubat sürecinde, taşeron güç pozisyonundaki medyayı organize eden güç merkezleri devlet içerisindeki yapılar, sivil toplum kuruluşları gibi yapılar görülmesine karşın, Batının bazı merkezleri ve dış devletlerin organizasyonlarının desteğini de içermektedir. Görünür güç merkezleri, Batı kaynaklı egemen paradigmanın sürdürülmesini arzulayan ana güç kaynağından beslenmektedir. Karmaşık güç ilişkileri, ideolojik savaşı içermektedir. Çatışma, demokratik haklar doğrultusunda siyasal hükümetin savunduğu düşünceler ile öteden beri “irtica tehdidi”ni öne çıkararak laiklik ilkesine karşı korumacı bir tavır sergileyen korunaklı ideolojik alan arasındaki savaşımdır. Bu anlamda süreç, düşünsel anlamda iki boyutlu nitelik taşımaktadır. Birincisi Batının egemen paradigması ve ikincisi Batı için sorun teşkil etmeyen, batı kaynaklı yerli paradigma şeklinde belirmektedir. Bu çerçevede 28 Şubat sürecindeki çatışma, siyasi yapısı ve ülke içindeki-dışındaki hedefleriyle batılı ilkelerden uzak Refah Partisi ile devlet ideolojisi şeklinde beliren yerli paradigma arasında görülmesine karşın, büyük resimde Doğu-Batı çatışmasını içermektedir. Bu bağlamda bir ulus devletin egemenliğindeki erimenin derecesi yalnızca onun geçmişine bağlı değildir. Küresel güç politikalarının manyetik alanlarındaki konumuna, dünya ekonomisi içerisindeki yerine, uluslararası örgüt ve yasal sistemlerle ilişkilerine, güç dengelerinin üzerine kurulduğu yerli ve uluslararası sivil toplumların gücüne bağlıdır (Keane,1999:136). Siyasal erklerin çeşitli alt ya da üst erklerle paylaşılan gücün sonucu olarak, demokrasiyi kalkan olarak kullanan diğer merkezler, düşünsel ve eylemsel ortaklık taşıyan ana gücün egemenliğine hizmet etmektedir. Bu sebeple ulusal devletin hükümet organlarının, yurttaşlarının hayatını tek başına belirleyebilmesi güçleşmektedir (Keane,1999:136).

Dünyada kurulu düzen, korumacı tavrını her dönemde sürdürme özelliğine sahiptir. 28 Şubat sürecini farklı kılan, sürecin olağanüstülüğü iddiasına karşın, sistemin olağan akışında gerçekleşen mücadelenin açık yürütülmesi “zorunluluğundan” kaynaklanmaktadır. Karşıt söylem oluşturarak siyasal iktidara karşı bir mücadele alanı ortaya çıkmasını sağlayan ve açık mücadelenin varlığını görünür kılan temel unsur medyanın kendisidir. Yaşananlar, medyanın işlevleri açısından bir sıra dışılık teşkil etmemektedir. Medyanın dizayn etme rolü ya da dizayn sürecinde medyanın rolü dünyanın bir çok ülkesinde yaşanan çok çeşitli olaylarla tezahür etmektedir. Bu özellikleriyle medya, ekonomik, siyasal ve kültürel hayata etkileriyle masum değildir (Stevenson, 2008: 347). Medya için bu genellemeyi yapabilmemizdeki belirleyici sebep, askeri, siyasal ve iletişim düzenindeki üstünlüğüyle Batı egemenliğinin birçok ülkede kendisini aynı yöntemlerle ve sonuçlarla göstermesidir. Batı egemenliğinin siyasal anlamda önemli gücü ise ABD’dir. Ekonomik ve siyasal anlamda etkin gücü durumundaki ABD, teknolojik ve ekonomik güçle sağladığı uluslararası iletişim düzenini kontrol etmekte ve bu yolla toplumsal ve siyasal hayatı büyük oranda etkileyen ve belirleyen güç niteliği taşımaktadır. Toplumsal ve siyasal hayatın birçok alanını belirleyen gücün dizayn ettiği uluslararası iletişim düzeni de etkile-

şim içerisinde olduğu çeşitli alanlarla hâkim paradigmanın gücünü pekiştirmeye devam etmektedir (Zorlu, 2016: 848). Düzenleyici güç ve onun egemen paradigması, siyasal alanı ve bu alanın güçleri olarak tüm dünyada konumlanan uluslararası şirketlerin etkin olduğu ekonomik alanı ve bu iki gücün topyekûn olarak biçimlendirdiği kültürel-toplumsal alanı şekillendirmektedir (Zorlu, 2016: 856). Hakim paradigma ve çok yönlü etkileri barındıran gücün etkisiyle, siyasal hükümet kendi toplumu hakkında tek başına artık belirleyici kararları almakta zorlanmakta veya aldığı kararların etkisi azalmaktadır. Zira millî egemenlik kavramı uluslararası iletişim araçları vasıtasıyla aşınmakta, anlamında kaymalar söz konusu olabilmektedir. Küresel çapta örgütlenen medya kuruluşları, adeta millî egemenliğe ortak olmakta ve bir toplumda siyasal yapının bir erki haline gelebilmektedir. Üstelik herhangi bir sorumlulukları da bulunmamaktadır (Zorlu, 2016: 855 ; Keane, 1999: 136). Bu bağlamda, egemen güç adına çalışan odaklar, ideolojik birliklikleri ya da çeşitli çıkarları için aynı noktada buluşabilmekte ve bu durum uluslararası organizasyonlarla bağlantılı yerli işbirlikçiler üretebilmektedir.

28 Şubat'ın siyaset, ekonomi, askeri, sivil toplum ve medya belirleyenlerini Batı faktörünü göz önünde bulundurarak incelemek bir yana, çalışma konusu itibarıyla özellikle medya faktörünü Batı'nın ürettiği eleştiri mekanizmaları ve tanımlamalarıyla okumak sorunlu gözükmektedir. 28 Şubat'ın çıktıları, özellikle medya alanına dair teorik yaklaşımlarda bazı noktaların sorgulanmasına sebep olmaktadır. Batının ürünü şeklinde beliren liberal ve eleştirel yaklaşımların medyaya ilişkin teorilerinde, gerçekle örtüşmesi konusunda sorunlar gözükmektedir. Aynı ortamdan türeyen farklı bu iki yaklaşımın, mevcut sistemin açıklarını kapatmaya yaradığını söylemek mümkündür. Bu durum siyasal alandaki karşıtlıklarda olduğu gibi bilimsel alanda da aynı hedeflerle kurulan karşıtlıklardan ibaret bir alan daraltma stratejisini içermektedir. Basının, 28 Şubat sürecindeki konumu, akademik çevrelerce birçok araştırmaya konu olmuş ve çeşitli şekillerde demokratik temsil yapısının dışında faaliyet gösterdiği kanıtlanmıştır. Basının bu yapısı, özellikle ana akım yaklaşımların ve kısmen eleştirel akımın medyaya ilişkin tanımlamalarını ters yüz eder nitelik taşımaktadır. Bu çerçevede medyanın dördüncü kuvvet pozisyonu ve kamu adına işlevselleşmesi gerekliliği, 28 Şubat basını özelinde aynı doğrultuda gerçekleşmemektedir. 28 Şubat sürecinde medya, ne kamu adına ne de siyasal hükümet adına faaliyet gösterirken, devlet içerisinde ya da dışarıdan bazı güçler adına, ana güç merkezinin taşeronu olarak pozisyon almaktadır.

Çalışmada, liberal ilkeler doğrultusunda çizilen medyanın konumu, güç ilişkileri perspektifinde, 28 Şubat sürecinde yaşananlar çerçevesinde, toplumsal, siyasal ve ekonomik alanları dizayn eden sistem açısından tartışılmaktadır. Ana akım ve eleştirel yaklaşım çerçevesinde medyanın; siyaset, ekonomi ve kültürel etkinliği noktasında çeşitli teoriler tartışılmakta ve çalışma kapsamında medyanın daha çok siyaset, devlet organizasyonu ile ilişkilerine odaklanılırken, ana ve tali güç merkezleriyle ilgili önermelere yer verilmektedir.

Medyaya İlişkin Liberal ve Eleştirel Yaklaşım

Modern iletişim araştırmalarının tarihsel kökleri, Sanayi Devrimi'nin yaşam örüntülerinde meydana getirdiği değişikliklere ilişkin sistematik araştırmaların başladığı 19. Yüzyıla kadar gitmektedir (Lang, 2010: 27). Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmaya başladığı 19. Yüzyıl itibarıyla, günümüze kadar gelen süreçte medyanın; toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel alanlardaki etkin özellikleri çeşitli kuramsal tartışmaları beraberinde getirmiştir. Kitle iletişim araçlarının son derece geniş yelpazede ilişkili olduğu, etkilediği ya da etkilendiği çeşitli alanlara karşın, kitle iletişimi bağlamında medya daha çok siyasal sistemle ilişkilendirilerek ele alınmaktadır. Kitle iletişimini siyasal sistemin yapısına göre tanımlayan yaklaşım çerçevesinde otoriter yaklaşım, liberal yaklaşım, toplumsal sorumluluk yaklaşımı, sosyalist yaklaşım ve gelişmeci yaklaşım öne çıkmaktadır. Otoriter yaklaşımda kitle iletişim araçlarının yayın politikası siyasal yetke tarafından belirlenirken, Liberal yaklaşımda kapitalist sistem içerisinde doğan kitle iletişim araçlarının, herhangi bir izne tabi olmaksızın özel mülkiyet ürünü olarak işlev kazandığı ve kamunun gözcüsü olduğu ilkesi belirgindir. Sosyalist yaklaşımda medya, sosyalizmin yerleşiklik kazanması için çaba gösteren, devlet adına çalışan bir aygıt olarak kabul edilmektedir. Gelişmeci

yaklaşımına göre ise diğerlerine göre daha az gelişmiş ülkelerin, kendi kitle iletişim sistemini kurmalarının desteklenmesi fikri benimsenmektedir (Güngör, 2011: 283-286). Pekâlâ, bu yaklaşımlara toplumsal hayatı belirleyici ve düzenleyici dine ya da başkaca belirleyenlere göre şekillenen sistemler de eklenebilir. Siyasal sistemlerin özelliklerine göre medyayı tanımlayan sistematik bakış açısı medyanın gerçekte konumlandığı pozisyonu göz ardı etmektedir. Bu çerçevede siyasal sisteme göre şekil verme tartışmasından daha çok gün geçtikçe etkileri değişen ve dönüşüm yaşayan medyanın özelliklerine odaklanması gerekmektedir. Diğer yandan dine göre şekillenen sistemler, sosyalizm gibi herhangi bir siyasal ideolojiye göre ya da monarşik düzene benzer biçimde yapılanan otoriter sistemlerde medyanın konumu ve işlevi belirgindir. Ancak dünyada hakim liberal sistemlerde aynı durum söz konusu değildir. Liberal sistemlerde medyaya yüklenen misyon kabul edilebilir gözükse de medya, liberal yaklaşımın önerdiği çerçevede işlev kazanmaktadır. Kitle iletişim araçlarının liberal sistemlerde daha çok, herhangi bir ideoloji ya da güç odaklarına yaslanarak faaliyet alanı buldukları görülmektedir. Medyanın liberal sistemlerdeki koruma kalkanı, medyayı baş edilmez bir güce de dönüştürebilmektedir.

Medyaya ilişkin kuramsal değerlendirmeler, iki ana eksen üzerine kuruludur. Birincisi liberal dünya görüşünden kaynaklanan, çoğulcu toplum idealini yansıtan kuramsal kabuller şeklinde beliren ‘ana akım’ ya da ‘liberal-çoğulcu yaklaşım’ ve ikincisi sınıflı toplumlarda çıkarların farklı olduğu, bunların çatıştığı ve hakim konumdaki sınıfın hegemonyasının söz konusu olduğu ana akım yaklaşımın eleştirisine dayanan ‘eleştirel yaklaşımlar’dır (Kaya ve Çakmur, 2012: 518-519). Bu çerçevede medya, eleştirel kuramda ve liberal kuramda farklı pozisyonlara oturtulmaktadır. Liberal yaklaşım çerçevesinde şekillenen ve medya incelemelerinde ana-akım yaklaşımlar şeklinde değerlendirilen bakışa göre, incelenen konu ve medyaya bakış, evrimci yaklaşım çerçevesinde gelişmektedir. Yani sistemin özüne dokunmadan, sistemin parçalarındaki değişimin zamana bırakılması esasına dayanır. Eleştirel yaklaşımlarda ise medya da dahil olmak üzere incelenen konunun ve toplumun, sistemin dönüştürülebileceği düşüncesi temel alınmaktadır. (Yaylagül,2010:22) Marksist bakış açısı, statükonun toplumsal yeniden üretiminde kitle iletişim araçlarının rolünü vurgulayan bir analiz sunarken, Liberal yaklaşım ifade özgürlüğünün korunmasında, kitle iletişim araçlarının vazgeçilmez bir rolü olduğunu ileri sürmektedir. Marksizm ise buna, KIA’ların eşitsiz toplumsal ilişkilerinin, ideolojik toplum imgelerinin biçimlenmesine destek oldukları şeklinde yaklaşmaktadır (Stevenson, 2008 : 25).

Liberal sistemde medya, kamu gözcüsü, halkın temsilcisi ve bilgi verici olarak sunulmaktadır. Modern devlet ve kamusal iletişimin tarihsel olarak eş zamanlı kurumsallaşmaları, basın özgürlüğü ideası, kamusal iletişim alanını devletin denetim ve müdahalesinden kurtarma çabasını içermektedir. (Uzun,2011:36) Liberal düşüncede medyanın devleti gözcülen kamu gözcüsü olarak hareket etmesi rolü de, temel demokratik işlev olarak görülmektedir (Curran, 2002: 186). Ana akım yaklaşımlara göre medya toplumun aynasıdır. Bir sosyal kurum olarak toplumda olan biteni aynen yansıttığı varsayılmaktadır. Çoğulculuk ilkesi doğrultusunda medya kuruluşları birbirinden farklı hatta birbiriyle çatışan çıkarları dile getirirse de sosyal kurum olarak medyanın kamu adına, genel çıkara hizmet ettiği varsayılmaktadır. Bu anlayış çerçevesinde medyanın toplumlarda dayanışmayı, bütünleşmeyi sağladığı, dirlik ve düzeni koruduğu gelişme ve değişimin istikrar içerisinde gerçekleşmesine hizmet ettiği savunulur (Kaya ve Çakmur, 2012: 520). UNESCO’nun isteğiyle bir komisyon tarafından hazırlanan Mac Bride (1993: 15) raporunda da medyanın bu işlevlerine değinilmektedir. Bu özellikleriyle medya kamusal çıkarı gözeten bir “bekçi” olarak yasama, yürütme ve yargı organlarının arkasından dördüncü güç olarak adlandırılmaktadır. Liberal görüşe göre medyaya ilişkin bu varsayımların gerçekleşmesinin ön koşulu ise bulunduğu toplumun demokratik temsili bir rejimle yönetiliyor olması gerekliliğidir (Kaya ve Çakmur, 2012: 520).

Medyaya ilişkin yaklaşımlarda ikinci eksen ise eleştirel yaklaşımlar oluşturmaktadır. Eleştirel yaklaşımlar, tarihsel maddeci kuramdan kaynaklanan, uzlaşmaz (antagonist) sınıfların oluşturduğu bir toplum çözümlemesinden yola çıkar. İletişim araçlarının denetiminin ve mülkiyetinin egemen sınıfa ait olduğunu kabul eden eleştirel yaklaşımlarda egemen sınıfın toplumdaki başlıca düşünce üreten araçlara da hakim olduğu düşünülmektedir. Uzlaşmaz çıkarlar üzerinde kurulu sınıflı toplumlarda medya, egemen sınıfın

çıkarları doğrultusunda faaliyet gösterirken toplumun genel çıkarları değil egemen sınıfın çıkarları doğrultusunda biçimlenip yönlendirilerek üretim yapar. Marksist teoriye dayanan bu yaklaşım, Gramsci'nin hegemonya ve Althusser'in ideoloji üzerine çalışmalarından kaynaklanırken, Frankfurt Okulu'nun eleştirel düşüncesinden hareket etmektedir. Marksist teori; siyasal iktidarın meşruiyet sağlamak amacıyla toplumu ikna için medyayı kullandığı önemli bir araç olarak görülürken, siyasal iktidarı ellerinde tutanlarla medya sahipleri arasında karşılıklı bağımlılık, etkileşim ve ilişki olduğunu savunmaktadır. Bu anlayış etrafında medya içeriklerini üretenlerin medya kuruluşunun sahibinden özerk ve siyasal iktidardan bağımsız olarak mesleki etkinliklerini sürdüremeyecekleri varsayılmaktadır (Kaya ve Çakmur, 2012: 521).

Marksist temelli yaklaşımlar içerisinde medyanın devletle ilişkileri konusunda, konumlandıkları birisi de Althusser'e aittir. Althusser devlet mekanizmasının, egemenliğini kurmak ve sürdürmek üzere baskı ve ideolojik aygıtları kullandığını formüle etmektedir. Althusser'e göre devletin baskı aygıtlarını hükümet, idare, ordu, polis, mahkeme, hapisane gibi kurumlar oluştururken, ideolojik aygıtlarını dini kurumlar, okul, aile, yargı, çeşitli partiler, kitle iletişim araçları ve kültürel alanlar oluşturmaktadır. Bu formülasyonda baskı aygıtları zor kullanarak, ideolojik aygıtlar ise ideoloji kullanarak işlemektedir (Althusser, 2010: 168-170).

28 Şubat Süreci ve Güç Odakları

Türkiye'de siyasal, ekonomik ve hatta kültürel yansımaları beraberinde getiren 28 Şubat süreci, kök itibarıyla cumhuriyet döneminde kurulan resmi ideolojinin savaşını içermekle birlikte, batılı değerleri savunanların, İslami değerleri ikame edeceği düşünülen bir siyasi partiye karşı giriştikleri mücadeleyi ve siyasal hükümete yönelik kolektif darbeyi tanımlamaktadır. 28 Şubat sürecinde görünen ve arka plandaki çeşitli güç odakları halk tarafından seçilmiş siyasal hükümete dönük mücadeleye girişmiştir. Devlet bünyesindeki ve dışındaki yapılar, sermaye grupları, çeşitli çalışma grupları mücadelenin görünen yüzünü oluştururken özde batıya yaslanan bu grupların dış odaklarla bağlantılı çalışmaları da muhtemeldir. Bu süreç, İslami motifleri ve söylemi benimseyen bir siyasal bir partiye karşı ve kökleri cumhuriyetin kuruluş felsefesine dayanan batılılaşma olgusunu kapsayan devlet ideolojisini savunan çeşitli yapıların, cumhuriyetin ilk döneminden bu yana gelen laiklik-İslam çatışması üzerine kurulu bir karşıtlık oluşturarak demokrasi dışı sürdürülen bir mücadeleyi içermektedir. Bu mücadele, ruhunu primitif Batılılaşma sürecinden, adaletini Tek Parti döneminden, vesayetini 27 Mayıs'tan, zulmünü ise 12 Eylül'den alan yerli bir kolonyalizm süreci şeklinde tanımlanırken, 28 Şubat sürecinde yaşananlar, kurulu düzenin Batı'ya sunabileceği bütün hizmetlerin rafine bir toplamını içermektedir (Özhan, 2013: 6). Özlüce, 28 Şubat, demokratik bir siyasal sistemde, parlamentoda en büyük gruba sahip bir siyasal partiye gayrimeşru muamelesi yapılarak olağan demokratik mekanizmaların dışına itilmeye çalışılması (Gölcü, 2015: 157) sürecinde güç merkezlerinin faaliyetlerini içermektedir.

1994 yılı, Türk siyasi hayatında Refah Partisi'nin (RP) kendisini İslami kitlenin siyasal temsilcisi olarak iyiden iyiye hissettirmiş olduğu bir yıldır. Bu yılda yapılan yerel seçimlerde diğer bazı büyükşehirlerle birlikte özellikle İstanbul'da Recep Tayyip Erdoğan'ın, Ankara'da ise Melih Gökçek'in RP kadrolarından seçimi kazanmış olmaları, laikler arasında tehlike çanlarının çalmaya başlamasına sebep olmuştur (Findley, 2012: 354). Bu seçimlerde RP sadece İstanbul ve Ankara'yı değil, İstanbul ve Ankara haricinde dört büyükşehir ile, 28 ilin belediye başkanlıklarını da kazanmıştır. RP'nin 27 Mart 1994 yerel seçim başarısı, 24 Aralık 1995 tarihinde yapılan genel seçimlere de yansımış ve RP, ülke genelinde oyların %21,3'ünü alarak 158 milletvekili ile birinci parti olmuştur. TBMM'de en fazla milletvekiline sahip olan RP, kısa ömürlü ve zorlu bir ANAP-DYP koalisyonunun ardından Tansu Çiller liderliğindeki Doğru Yol Partisi (DYP) ile 28 Haziran 1996'da bir koalisyon hükümeti kurmuştur. REFAH-YOL olarak bilinen bu koalisyon, bir azınlık hükümeti olarak Muhsin Yazıcıoğlu'nun genel başkanı olduğu Büyük Birlik Partisi'ne (BBP) mensup 7 milletvekilinin desteğiyle TBMM'den güvenoyu alarak göreve başlamıştır. 18 Haziran 1997'de Necmeddin Erbakan ordudan gelen baskıların artması nedeniyle "ikişer sene dönüşümlü başbakanlık" formülünü bir sene erkene alarak Tansu Çiller

lehine çekilmiştir (Çemrek, 2011: 645-646). Fakat dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, hükümeti kurma görevini Anavatan Partisi (ANAP) lideri Mesut Yılmaz'a vermiştir (Zürcher, 2015: 432). Bu olaydan sonra REFAH-YOL Hükümeti sona ermiştir.

REFAH-YOL Hükümeti, bir seneyi bile tamamlamadığı kısa ömründe iki önemli olayla sarsılmıştır. Bunlardan birincisi, 28 Şubat 1997'de düzenlenen ve hükümetin düşürülmesinde katalizör görevi gören Milli Güvenlik Kurulu (MGK) toplantısıdır. İkincisi, 21 Mayıs 1997'de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş'ın, RP'nin "Anayasanın laiklik ilkesine karşı faaliyetlerin odağı" olduğu gerekçesiyle açtığı davada RP'nin kapatılmasını talep etmesidir. Bu davanın sonucunda RP, Anayasa Mahkemesi (AYM) tarafından 15 Ocak 1998'de kapatılarak, Erbakan ve RP'nin önde gelen beş yöneticisi siyasetten men edilmiştir (Çemrek, 2011: 646).

Bu iki olayı kısaca özetlemek gerekmektedir. Birinci olay kapsamında ordu ile RP ilk kez Sincan belediye başkanının Filistin'i desteklemek için bir "Kudüs Gecesi" düzenlemesi üzerine karşıya gelmiştir. O gece Türkiye'deki İran Büyükelçisi Batı aleyhtarı bir konuşma yapmış ve büyükelçi çağrılarak resmen protesto edilmiştir. Fakat üç gün sonra 4 Şubat'ta silahlı personel taşıyan araçlardan oluşan uzun bir tank konvoyu, ağır ağır Sincan'ın merkezinden geçmiştir (Zürcher, 2015: 431). Bu olaydan sonra RP'li Sincan Belediye Başkanı Bekir Yıldız, DYP'nin elinde olan İçişleri Bakanlığınca görevinden el çektirilmiş ve tutuklanan Yıldız, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılanmıştır. Aynı süreçte, RP'li Kayseri Belediye Başkanı Şükrü Karatepe'nin 10 Kasım törenlerinden sonra yaptığı bir konuşmaya ait bant kaydı basına yansımış ve Karatepe de Yıldız'la aynı akıbeti uğramıştır. Başbakan Erbakan'ın bazı tarikat liderleri ve din adamlarına Başbakanlık konutunda iftar yemeği vermesi de o dönemde yankı bulan diğer gelişmelerden biri olmuştur (Beriş, 2006: 445). Bu gelişmelerden rahatsız olan ordu, devlete yönelik köktenci tehditlere ilişkin delil toplaması için Deniz Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde bir "Batı Çalışma Grubu (BÇG)" kurduğunu duyurmuştur (Zürcher, 2015: 431). Ordu ile iktidar arasındaki en önemli karşılıklıma hiç kuşkusuz 28 Şubat 1997 tarihli MGK toplantısıdır. Bu müdahale 1960, 1971 ve 1980 müdahalelerine göre farklı bir nitelik taşıırken kimi çevrelerce bu müdahale "postmodern darbe" olarak adlandırılmıştır. 28 Şubat MGK toplantısı çok gergin geçmiş ve dokuz saat sürmüştür. Ordu mensupları toplantı sonucunda köktendinciliğin yayılmasına önlemek için hükümete 18 maddelik bir önlemler demeti sunmuşlardır. Tarikatlarca işletilen okul, yurt ve vakıfların kapatılması; imam hatip okulları sayısının imam gereksinimini karşılayacak bir düzeye indirilmesi; köktendincilerin kamu kuruluşlarında, adalet örgütünde, okul ve üniversitelerde kadrolaşmalarına son verilmesi; İran'dan kaynaklanan yıkıcı etkinliklerin son bulması için önlem alınması; zorunlu ilköğretimin beş yıldan kesintisiz olarak sekiz yıla çıkarılması toplantıya damga vuran konular olmuştur. Bu ve bütün MGK kararları, yine 1980 darbesi sonucu yapılan darbe anayasasına göre hukuki yönden hükümete "tavsiye" niteliğinde olan kararlardır. Fakat hükümet, üzerindeki baskı sonucu bu kararlara uyma zorunluluğunu hissetmiştir. Bu süreçte ordu hükümetin çekilmesini de istemiş, fakat bunun doğrudan değil, psikolojik baskı yoluyla gerçekleşmesi yolunu seçmiştir (Akşin, 2015: 301-302).

Bu tarihten sonra ordunun 28 Şubat kararlarının uygulanması konusunda gösterdiği titizlik ve bu amaçla özellikle BÇG aracılığıyla verdiği brifingler, konumuz açısından önem taşımaktadır. BÇG tarafından derlenen bilgiler, gazeteciler, yargıç ve savcılar, dışişleri görevlileri gibi kesimlere aktarılmıştır. 29 Nisan 1997'de gazetecilerle yapılan toplantı 3,5 saat sürmüştür. Burada ordunun yeni savunma kavramı açıklanmıştır. Buna göre, dıştan gelen tehlike azalmış, içeride ise içten, ikisi de aynı derecede tehlikeli, PKK ve şeriatçılıktan kaynaklanan tehlikeye öncelik verilmiştir (Akşin, 2015: 302).

Bu dönemdeki faaliyetleriyle adeta ideolojik aygıt pozisyonundaki ordu, Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana bir baskı aygıtı olarak kalmayıp inşa sürecinin erken dönemlerinde var olan ideolojik aygıtların yetersiz gelişiminden kaynaklanan boşluğu doldurmuştur (Gökmen 2007: 347). Askeri vesayet, diğer güç odaklarını yönlendiren mekanizma olarak özellikle basın üzerindeki etkisiyle ideolojik servisin merkezinde konumlanmıştır.

28 Şubat Süreci'nde ordu ve medyanın hükümete yönelik olumsuz tutumu ideolojik aygıt olarak ön plana çıksa da, gücün diğer ideolojik aygıtları olarak "sendikalar" ve

“meslek kuruluşları” da 28 Şubat’ın antidemokratik uygulamalarına destek vermiştir. Ordunun medyadan başka bir diğer “Silahsız Kuvvet” ini oluşturan TÜRK-İŞ, Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) ve Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK) gibi önemli Sivil Toplum Kuruluşları’nın (STK) başkanları da hükümete karşı harekete geçmişlerdir. REFAH-YOL Hükümeti’ne karşı başlatılan toplumsal muhalefet, uzun yıllardan bu yana birbirleriyle çatışan Türkiye’nin en büyük iki işçi sendikası olan TÜRK-İŞ ile, geçmişte solcu işçilerin temsilcisi olarak bilinen DİSK’i bile bir araya getirmiştir. TÜRK-İŞ Başkanı Bayram Meral ile DİSK Başkanı Rıdvan Budak’a TESK Başkanı Derviş Günday da omuz verince, STK’ların organize muhalefetinin temelleri atılmıştır. STK’ların harekete geçmesinde Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Demokratik Sol Parti (DSP) milletvekillerinin de önemli rolü olmuştur. Aldıkları bu güçle söz konusu sendika başkanları, Mart ayında Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ile görüşmek için Çankaya Köşkü’ne çıkmışlardır. Bu ittifaka daha sonra Atatürkçü Düşünce Derneği (ADD) ile Türk Tabipler Birliği (TTB) de katılmıştır. Bu gruplar daha sonra DSP lideri Ecevit’i ziyaret etmişler ve irtica tehlikesine karşı CHP ile ortak hareket etmelerini istemişlerdir. Aynı grup daha sonraki günlerde hükümet ortağı DYP’yi de ziyaret ederek bu partiye, irtica tehlikesine karşı uyarma görevini kendisinde bulmuştur (Akpınar, 2006: 197-201).

1997 yılı Mart ayının önemli gelişmelerinden biri, Türkiye’deki merkez sağ siyasetin sosyo-ekonomik temelini oluşturan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği’nin (TOBB) REFAH-YOL Hükümeti’ne yönelik çıkarttığı bir karar olmuştur. TOBB yönetimi, hükümetin işbaşından uzaklaştırılması için verilen “sivil mücadele”ye katılma kararı olarak, bir milyona yakın üyesiyle “silahsız kuvvetler” cephesinde yerini almıştır. Bu, Türkiye ekonomisinin belkemiği olan, orta ve küçük ölçekli iş kollarını temsil eden iş adamlarının hükümete karşı olması anlamına gelmektedir. Büyük sermayeden sonra Anadolu kapitalizminin can damarı olan TOBB da hükümetin gitmesini istemiştir (Akpınar, 2006: 209). 28 Şubat Süreci’nde yaşanan bu gelişmeler, dönemin sendika başkanlarının asıl kaygısının işçi ve emekçilerin haklarını savunmaktan ziyade, siyasal bir amaç için aynı platformda ve tamamen suni gündemlerle bir araya geldiklerini ortaya koymaktadır.

Bu dönemde, medya ve STK’lardan başka, yargı kurumu da BÇG’nin brifing müessesesinden payını almıştır. Bu kuruma da irticayla mücadele adı altında hükümete karşı tavır alması yönünde ordu tarafından yön çizilmiştir. Yüksek yargı mensupları ve bir kısım hakim ve savcılar brifinglere davet edilmiş, yapılan konuşmalarda, hukuk dışı yöntemlerle yönetime müdahale süreci anlatılmasına rağmen, hukuk dışı teşebbüsler ayakta alkışlanmıştır. 28 Şubat’ın hukuki yansımalarının başlangıcını bu brifingler oluşturmuştur. Bu brifinglerde, irtica tehlikesinden bahsedilip, bu tehlikenin bertaraf edilmesi için, devletin yasal emniyet ve istihbarat birimlerinin çalışmaları yerine yasal dayanağı olmayan BÇG, hakim ve savcılar tarafından hukuk dışı yapılanmayla desteklenmiştir (Petek, 2007: 110). AYM tarafından RP’nin kapatılma kararı, bu dönemin en önemli hukuki ve siyasi olayıdır. Bu olay, BÇG brifinglerinin yargı üzerinde ne denli etkili olduğunu ortaya koyması bakımından önemlidir. RP’nin kapatılması, Türkiye’nin hukuki ve siyasi yapısı, temel hak ve hürriyetler, ifade özgürlüğü ve demokratikleşme bakımından uzun yıllar tartışılmıştır. Ülke içinde yaşananlar ve karışıklıklar, hukuksuz uygulamalar dışarıdan da destek bulmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin (AİHM) RP’nin kapatılmasını haklı bulduğu yöndeki kararı, 28 Şubat Postmodern Darbesi’nin uluslararası boyutunu da ortaya koymaktadır.

AİHM Üçüncü Dairesi, 31 Temmuz 2001 günü RP davasını karara bağlamıştır. İlk kez AİHM, Türkiye’den gelen bir siyasi parti kapatma davasında 11. maddenin ihlal edilmediği sonucuna varmıştır (Turhan, 2002: 142). AİHM, RP kararında daha önceki parti kapatma davalarında benimsediği, “ifadelerin şiddet kullanılmasına yol açıp açmayacağı” veya “terör veya şiddete yol açmadığı sürece her türlü düşüncenin ifade edilebileceği” yaklaşımından farklı bir biçimde, RP’nin önerdiği projenin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi sistemi ve demokrasinin temel ilkeleriyle bağdaşmadığı saptamasını esas olarak karar vermiştir. Mahkeme özetle, RP’nin kişilerin dini inançlarına dayanan, ayrımcı bir “çok hukuklu sistemi” kurmayı amaçladığını, ülkenin Müslüman çoğunluğuna uygulanmak üzere şeriat rejiminin temel alındığını, ayrıca, RP’nin iktidara zorla gelmeyi reddetmediğini ve bazı durumlarda da şiddet kullanabileceği sonucunun çıkarıldığını belirtmiştir (Turhan, 2002: 146).

AIHM, Türkiye’den gelen parti kapatma davaları konusunda, RP davası özelinde ilk defa olarak dayandığı maddenin dışına çıkarak karar vermiştir. Gerekçeler ise net değil ve yoruma açık ifadelerdir. AIHM de Türkiye’deki AYM’ye benzer şekilde, RP davasında antidemokratik bir tutum sergilemiştir. Bu karar İslamcı kesim arasında, Batı’nın çeşitli organizasyonlarının da 28 Şubat’ın bir aktörü olup olmadığı tartışmalarının yapılmasına sebep olmuştur. Ayrıca Erbakan’ın İslam Birliği Projesi’nin önemli bir boyutunu oluşturan D-8 girişimi çerçevesinde, göreve başladıktan hemen sonra, ilk dış ziyaretlerini Batılı ülkeler ve özellikle ABD yerine, Libya ve Mısır gibi İslam ülkelerine yapmış olması da Batının gözünden kaçmamıştır. Bu olaylar da, 28 Şubat sürecinde yaşananların Batılı ülkeler tarafından desteklendiği yönünde yorumların yapılmasına sebep olmuştur.

28 Şubat Sürecinde Basın

Basın ile sistem adına çalışan güçler arasındaki ilişki karşılıklı olsa da kuşatıcı olan hakim güçtür. Daha çok siyasi rejim basın rejimini belirlemektedir. Hiçbir basın rejimi siyasi düzenden bağımsız olamaz (Arabacı, 2004: 109). Siyasal sistemin yasal düzenlemelerine tabii olan basın aynı zamanda yerleşik düzenin ideolojik işçiliğini de yapabilmektedir. Bu durum ise güç mekanizmaları ve dünyadaki hakim egemen yapı ile bağıntılıdır. Bu anlamda basın iç oluşumlar ve dış oluşumlar olmak üzere iki açık siyasi çevreden etkilenmektedir. Bu iki yapının etkisi dışında gizli etkileyici güçleri de eklemek gerekmektedir (Arabacı, 2004: 107). 28 Şubat sürecinde; iç güçler, dış güçler ve gizli etkileyici güçlerin etkisi siyasal alanda görülürken bu güçlerin etkinlik aracı basın olmuştur.

28 Şubat döneminde Ordu, “İrtica tehditi”ne karşı ideolojik bir koruma refleksi sergilerken daha üst konumda ya da dış bağlantıları olan güç odaklarıyla ilişkileri belirsizdir. Ancak Ordu’nun verdikleri brifinglerle ülke içerisinde, bilim çevreleri, yargı, sivil toplum kuruluşları ve basın gibi güç odaklarını organize ettiği bilinmektedir. Askerin organize ettiği ve yönlendirdiği bu güç odakları içerisinde basın, diğer aygıtlardan farklı bir konuma oturmaktadır. Öyle ki basın gündem oluşturma, kamuoyunu belirleyebilme, hükümete ve halka dönük yapısıyla diğerlerinden ayrılmaktadır. Bu özellikleriyle, kamu adına bir düşünce, ortaklık oluşturmak ya da kamuoyunu yansıtmaya işlevi yerine suni kamuoyu oluşturarak 28 Şubat sürecinin etkili bir taşeronu olarak, halk tarafından seçilmiş siyasal hükümet aleyhine faaliyet göstermiştir.

28 Şubat sürecinde, Türkiye’de geniş kitlelere hitap eden basın, hükümete karşı, bir takım güç odakları adına son derece etkin bir politika izlemiştir. Süreç içerisinde Sabah, Hürriyet ve Milliyet gazeteleri öne çıkmaktadır. Bu gazetelerin çalışmada söz konusu olması ise kendilerini belli bir ideolojiye yaslamamaları ve ana akım medya olarak tanımlanmalarından kaynaklanmaktadır. Tam da liberal sistemin medyaya ilişkin olumlu atıfta buldukları noktada durmaktadırlar. Bu çerçevede inceleme alanı olarak değerlendirilmektedir. Aydın Doğan medyası olarak tanımlanan Milliyet ve Hürriyet gazetelerinin ve Dinç Bilgin’in sahibi olduğu Sabah gazetesinin başını çektiği basının siyasal hükümete karşı çeşitli güç odakları adına taşeron vazifesi gören tavrı, Laiklik-İslam karşıtlığı üzerinden kurulan sistematik bir yıkım projesinin önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Diğer yandan bu süreçte askerin siyasete müdahaleleri sürecindeki tavrıyla basının, statükonun ya da Kemalizm’in bir tür restorasyon aracı olduğunu söylemek mümkündür (İnce, 2014: 68). Patronaj tabakasının ekonomik ve siyasal bağlantıları sistemin korunması ve sürdürülmesine dönük hamleleri basının bu tavrını açıklayan başka sebeplerdir.

Demokrasilerde basın, çeşitli ideolojik kamplara bölünebilmekle birlikte, ideolojik anlamda belirsiz, daha çok ortada nitelendirilen merkez medya olarak tanımlanan yapıların taşeron hüviyetinde işlev kazanması, basının kamu adına çalışıp çalışmadığı konusundaki tartışmaları güçlendirmektedir. Dönemin, merkez medya görünümündeki en etkili üç gazetesi Hürriyet, Milliyet ve Sabah gazeteleri kısa süre içinde 54. Hükümet’e karşı çok yönlü bir karalama kampanyası başlatarak “irtica”, “laiklik” ve “şeriat” kavramlarını hemen her gün manşetlere çıkarmış ve kamuoyunu yönlendirmeye çalışmıştır. Kartel medyası olarak adlandırılan bu üç gazete bir yandan DYP lideri Tansu Çiller’i yıpratarak koalisyondan çekilmeye zorlarken, diğer taraftan “irtica ve şeriat tehdidi” senaryoları ile Başbakan Erbakan’ı istifaya zorlamış ve adı açıklanmayan “Üst düzey askeri yetkililere” dayandırılan manşet ve haberlerle TSK defalarca “göreve” davet edilmiştir. Nitekim dar-

beci medyanın ablukası sonuç vermiş ve 28 Şubat 1997 tarihinde “irtica ve buna karşı alınacak tedbirler” gündemiyle toplanan Millî Güvenlik Kurulu kararlarıyla 54. Hükümet’in parçalanma süreci başlamıştır. 21 Mayıs 1997 tarihinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının “yasadışı bazı eylemlerin odağı olmaya başladığı ve bazı üyelerinin laik rejimi hedef alan girişimlerde bulunduğu” iddiasıyla Refah Partisi’nin kapatılması için Anayasa Mahkemesi’ne dava açması bu süreci hızlandırmıştır. Nihayet kapatma davası ile iyice zor durumda bırakılan Erbakan, başbakanlık görevini Tansu Çiller’e devretmek amacıyla 18 Haziran 1997’de Cumhurbaşkanı Demirel’e istifasını sunmuş ve 30 Haziran 1997’de 54. Hükümet fiili olarak sona ermiştir (Çetin, 2013: 1).

28 Şubat sürecinde yaşananlar ve özellikle merkez medya görünümündeki Hürriyet, Milliyet ve Sabah gibi gazetelerin siyasal hükümete karşı yürütülen operasyondaki aleni tavrı, haber içeriklerinden ve manşetlerden saptanmaktadır. Gazete içeriklerinde hükümete karşı sürdürülen eleştirel tutum, neredeyse her gün manşetlerde gözlenirken, açık bir tehdit dilinin hâkim olduğu gözükmektedir. Diğer yandan küçümseme, aşağılama, ötekileştirme manşetlerde gözlemlenmektedir. Hürriyet, Milliyet ve Sabah gazetelerinde yer alan bazı manşetler basının yalnızca siyasal hükümeti yerinden etmek değil, aynı zamanda değerlere ilişkin bir mücadele içerisinde olduğunu göstermektedir:

Hürriyet Gazetesi: İşte Cinciye Kızını Kaptıran RP’li! (7 Ocak 1997), İmam Nikahı Flörtün Kılıfı! (13 Ocak 1997) , RP linin Aşkı (18 Ocak 1997), On Bin Yataklı Kur’an Kursu (19 Ocak 1997), On Dört Komutanın Gölcük Zirvesi (25 Ocak 1997), Özel Korumaları İçin RP’ye Uyarı (1 Şubat 1997), Hocaya Göre Taksime Cami İstemeyen Fosil (3 Şubat 1997), Tank Sesleri (5 Şubat 1997), RP’li Başkan’ın U Dönüşü (8 Şubat 1997), Yılmaz: RP Silahlıyor! (9 Şubat 1997), Karadayı: Her Türlü Göreve Hazırız! (10 Şubat 1997), Pompalı MGK’da (11 Şubat 1997), Bakan Değil Militan (17 Şubat 1997), Sokakta Hiddet Var! (24 Şubat 1997) Gözler Cumada! (26 Şubat 1997), İşte Mektup! Kritik Mğk Bugün! (28 Şubat 1997), Tarihi Karar! (1 Mart 1997), Askerin Yirmi Şartı (2 Mart 1997), Hoca Direniyor (3 Mart 1997), Ya Uy! Ya Çekil! (4 Mart 1997), Aynen İmzaladı (6 Mart 1997), Bu Kararlara Tam Uyulacak! (26 Mart 1997), Ya Uygulanacak Ya Da Bozulacak! (29 Mart 1997), İşte Çağdaş Türkiye! (31 Mart 1997), **Milliyet Gazetesi:** Refah’a İki Fren (29 Ocak 1997), Başkentte RP Gerilimi! (1 Şubat 1997), Koalisyon Sallanıyor! (3 Şubat 1997), Tehlikeli Gidiş (4 Şubat 1997), Sincan Manevrası İktidarı Sarstı (5 Şubat 1997), Laiklik Uyarısı (13 Şubat 1997), Demirel Kaygılı! (18 Şubat 1997), İrtica PKK’dan Tehlikeli! (25 Şubat 1997), Sivil Dayanışma! (26 Şubat 1997), Demokrasi İşliyor! (27 Şubat 1997), En Uzun Gün (28 Şubat 1997), Generallerin İrtica Tartışması (28 Şubat 1997), 9 Saatlik Zirvede Rejime İnce Ayar (1 Mart 1997), RP Bunalımı! (5 Mart 1997), Güreş Paşa Tura Çıktı! (12 Mart 1997), Erbakan Geriyor! (26 Mart 1997). **Sabah Gazetesi:** İpler Geriliyor (4 Şubat 1997), Tanklar Sincan’da! (5 Şubat 1997), En Kritik MGK (18 Şubat 1997), Yılmaz: Rejimi Kurtardım (22 Şubat 1997), Herkes Çok Gergin (26 Şubat 1997), Demirel Mektubu (27 Şubat 1997), Hoca’ya Cevap (3 Mart 1997), Kim Yalancı (4 Mart 1997), Paşa Paşa İmzaladı (6 Mart 1997), Hoca Yine Ateşle Oynuyor (7 Mart 1997), Sarık Harekatı (12 Mart 473), (1997 Gizli Kur’an Kursu (13 Mart 1997), İşte 18 Madde Ve Erbakan’ı Atatürkçü Yapan İmza (19 Mart 1997), İmam-Hatib’e Yeni Öğrenci Yok (22 Mart 1997), Refahın Sekiz Yıl Provokasyonu (25 Mart 1997), Hoca Bu İmza Senin Değil Mi? (27 Mart 1997). (Kazan, 52-50 ,30-28 :2006).

Gazete manşetlerinde, Refah Partisi’nin savunduğu değerlerin aksine, partililerle ilişkili gösterilen doğruluğu kanıtlanmamış haberler, dini unsurları öne çıkararak toplumun laik kesiminde korku ve endişe oluşturma çabası, orduyu siyasal hükümete karşı tehdit unsuru olarak kullanma, kamuoyunu, gündemi yalnızca hükümet üzerine odaklayarak yıldırma politikası görülmektedir. Demokrasilerde gazetecilik ilkeleriyle bağdaşmayan basının bu tavrı, yine demokrasi kalkaniyla sürdürülerek, çeşitli güç odakları adına taşeron vazifesini açıklamaktadır. Basın, 28 Şubat döneminde kamusal bir aygıt görünümünde gücün ideolojik aracı olarak psikolojik baskı aygıtı olarak çalışmıştır.

Basının bu tavrına karşılık, siyasal hükümete karşı sürdürülen organizasyona destek vermeyen gazetecilerin de yayın organlarında çalışmaları engellenmiş ve birçok gazeteci çalıştıkları medya kuruluşlarından ayrılmak zorunda bırakılmışlardır (Demir, 2007: 219).

Basın ve Güç İlişkileri Çerçevesinde Değerlendirme

Avrupa’da aydınlanma düşüncesiyle beraber ortaya çıkan, ekonomik, siyasal, kültürel unsurları kapsayacak şekilde dünya genelinde tesis edilmeye çalışılan Batının önerdiği ve çoğu zaman dayattığı sistem, diğer bütün anlayışları ve düzen önerilerini yok sayarak mevcut sistemin parçaları şeklinde beliren iki düşünsel yaklaşımdan beslenmektedir. Birincisi, sistemi olumlayan liberal anlayış ve ikincisi bu anlayışın karşısında konumlanan ancak gerçekte adeta liberal sistemin varlığını sürdürmesi için üretilmiş Marksizm’den beslenen eleştirel tutum şeklindedir. İki kutuplu görünüm adeta tek bir güce hizmet etmektedir. Her iki yaklaşımın, Aydınlanma düşüncesinin ve buna eşlik eden 18. ve 19. yüzyıl siyasal gelişmelerinin bir ürünü olarak belirmesi (Birler, 2012: 267), din unsurunu ve devlet organizasyonunu siyasetten uzak tutması ya da yok sayması gibi ortak noktaları olması da bu düşüncüyü güçlendirmektedir. Arslan da (2016) bu noktada benzer bir değerlendirme yapmaktadır: *“Sosyalizm kapitalizme alternatif olma iddiasındadır, fakat yirminci yüzyıldaki uygulamaları, kapitalizme alternatif olamayacağını göstermiştir. Kaldı ki sosyalizm, muhtevası ya da mantığı itibarı ile kapitalizmin türevi veya devamıdır. İkisi de “faydacı”dır. Biri hayatı “birey,” diğeri “toplum” lehine yontar. İkisi de Aydınlanmacı’dır, ikisi de “üretim”e tapar.”* Batının organize ettiği ve tesis ettiği sistemin çıkarları için, kurulu düzendeki iki yaklaşım, karşıtlık üzerinden, mevcut yapının ayakta durmasına hizmet etmektedir. Bu karşıtlık dünya siyaset sahnesinde ülkeler bazında (Örneğin Amerika-Rusya), modern ve modern olmayan tanımlamalarıyla kültür alanında, liberal ve liberal olmayan yaklaşımla ekonomide ve Liberal-Marksist yaklaşımlarla sosyal bilimler alanı olmak üzere birçok yapıda görülmektedir. Karşıtlıklardan, karışıklıklardan ve bulanık durumdan beslenen sistem; siyaset sahnesinde de, kültür ve ekonomi alanında da, başkaca yapıların düzene etki edecek düzeye ulaştığında, empoze ettiği görünürdeki ilkeleri kalkan şeklinde kullanarak, bir başka oluşuma şans tanımayan, genel olarak görmezden gelen tutumuyla, ekonomik, siyasal ve kültürel anlayışın devamlılığını ve güçlendirilmesini esas almaktadır.

Dünyaya ikame edilen sisteme karşı tehdit oluşturduğu düşünülen, REFAH-YOL Hükümeti’ne karşı sürdürülen faaliyetleri de, yalnızca iç faktörlerle açıklamak mümkün gözükmemektedir. Türkiye’de 28 Şubat sürecinde daha görünür hale gelen sistem mücadelesini güç ilişkileri üzerinden okumak gerekmektedir. Türkiye’nin 28 Şubat döneminde konumu itibarıyla, demokratik ilkeler doğrultusunda yönetilen ve yüzünü batıya dönmüş bir ülke olarak, toplumsal anlamda Müslüman kimliğinin ağır basması, diğer yandan devlet politikası itibarıyla laik sistemi savunması ve mevcut sistemi korumakla beraber batılılaşma çabasını benimsemesi, tanımlanması güç bir siyasal sistemi içermektedir. Türkiye’nin o günkü devlet yapısında medyanın, ideolojik aygıt olarak kullanılması, ordu, çeşitli sivil toplum kuruluşları ve sermaye grupları adına taşeronluk yapmasına karşın, gerçekte hizmet ettiği Batı tarafından empoze edilen değerlerin, siyasal, ekonomik ve ideolojik sistemin savunuculuğundan ibarettir. Dönemin siyasal hükümetinin özellikle Refah Partisi’nin İslamcı politikalarının Batı’nın çıkarları ile çatışması, iç ve dış politikada da öteden beri gelen batılılaşma düşüncesinin aksine bir çizgide ilerlemesi, siyasal hükümete karşı konumlanan görünürdeki taşeron güçlerin, batı kaynaklı bazı güçler tarafından desteklenerek, çıkar çatışmasının belirmesine sebep olmuştur. 28 Şubat süreci bu yönüyle siyasetin, yani üst yapının belirleyici olduğunu da göstermektedir. REFAH-YOL Hükümeti’ne karşı düzen adına taşeron güçlerle girişilen mücadelenin altında, ekonomik sebeplerle birlikte, siyasal hükümetin dünya düzenine ilişkin “Adil Düzen” söylemi ve D-8 yapılanması gibi siyasal bir eylem içermesi yatmaktadır. 28 Şubat sürecinde ki mücadele özellikle medya ve diğer taşeronlar aracılığıyla bir sistemi koruma mücadelesini içermektedir.

Batının egemen güçlerinin kurduğu dünya sistemi, liberal anlayıştan beslenmektedir. Liberal sistemler, gerçekte kurulu sistemin destekleyicisi olarak anahtar konumdadır. Liberal anlayışta devlet yapısı, güçler ayrılığı ilkesiyle muğlaktır. Bu muğlaklık gerçekte dünyada ikame edilen sistemi besleyen unsurdur. Görünürdeki güç paylaşımı; sistemi sürdürmek adına kamufle araçları görünümünde çalışmaktadır. Görünen güç odaklarının arkasına saklanan, kendisini maskeleyen batılı güç mekanizmalarıdır. Ana güç merkezlerini saklayan unsur yine sistemin sunduğu çoklu yapısının kendisidir. Bu doğrultuda çoklu güç yapısının ürettiği çeşitlilik niceliksel bir çeşitliliktir; çünkü niteliksel anlamda bir merkezin çıktıklarına bağlıdır. Bu durum çoksesli ve çok yönlü görünümün arkasındaki

gerçeği perdelemektedir. Çünkü aynı ideolojinin üretildiği ve hâkim paradigmaya (Batı egemenliğine) hizmet eden uluslararası düzen, tüm dünya ülkelerinin siyasetine ve ekonomisine etki edebilme özelliği taşımaktadır. Bu anlamda uluslararası düzen ekonomik, siyasal ve kültürel güç kaynaklarından beslenen yapı olarak tüm dünyayı egemen gücün politikaları doğrultusunda yapılandıran bir araç niteliği taşımaktadır (Zorlu, 2016: 857). Kamufle araçları, arka plandaki güç tarafından; Batının değerlerine, hâkim güce karşı herhangi bir gelişme yaşandığında korumacı bir tavırla ayrı çalışan güçlerden kendisine angaje ettiğini uygun biçimde kullanılması şeklinde çalışmaktadır. Güçler ayrılığı ilkesi, uygun ve seçilmiş bir gücün hükmetmesi için bir araç ve maske görevi görmektedir. Yasama gücünün halk tarafından belirlendiği demokratik sistemlerde bu daha çok yargı ve medya eliyle gerçekleştirilmektedir. Bu güçleri ise görünürde ordu, sermaye grupları ya da çeşitli sivil toplum kuruluşları yönlendirmektedir. Yön veren araçlar da arka plandaki güce hizmet etmektedir. Yasama, yürütme, yargı ve medya güçleri gerçekte, sistemi sürdürmek ve korumak üzere konumlanan, tanımlanmamış güç adına taşeron vazifesi görebilmektedir. Devletin birileri tarafından ele geçirilmek açısından yeterince derli toplu olmayan bu özelliği, devlet erkinin genellikle eşgüdüksüz ve dağınık karakteri, bu erkin toplumsal hareketler ve yurttaş grupları tarafından etkilenmesini kolaylaştırdığı gibi bu hareketleri ve grupları destekleyen medya ağları, egemen ideolojik kodları sorgulayarak aşağıdan yukarıya böl yönet sanatını icra edebilmekte (akt. Keane,1999:138) ya da egemen ideolojik kodları koruma altına alarak demokratik yöntemlerle görev başına gelen siyasal hükümeti, yukarıdan aşağıya etki ederek dizayn edebilmekte ve yönlendirebilmektedir. Bu noktada medya özelinde değerlendirdiğimizde, medyanın dördüncü kuvvet tanımlaması, sistem adına bir maskeleye ve kalkan aracı olarak basının sevk idaresini kolaylaştırmaktadır. Medyanın dördüncü kuvvet tanımlaması konjektürel olarak değişim gösterirken aynı zamanda taşeron vazifesine korumalık etmektedir. Medyanın güçler skalasındaki sıralamasında değişikliklerin yaşandığı ya da dayatıldığı (Bal ve Bekiroğlu, 2007: 184-185) süreç, 28 Şubat'ta yaşananlar doğrultusunda rahatlıkla izlenmektedir. Bununla birlikte ana akım yaklaşımlarda ileri sürülen medyanın kamusal anlamda bir ayna vazifesi gördüğü, basının olayları aynen yansıttığı iddiası da geçerlilik kazanmamaktadır. Medyanın kamuoyunu aynen yansıttığını ileri süren yaklaşımın gerçek anlamda hayat bulduğunu söylemek zor görünmektedir. Yine aynı yaklaşım çerçevesinde negatif okuma yapmak mümkündür. Bu anlamda ayna metaforundan yola çıkarak medyanın güç ilişkileriyle bağlantıları çözümlenebilmektedir. Evet, basın bir ayna vazifesi görmektedir. Ayna, fiziksel olarak düşünüldüğünde, ön tarafı gösteren arka tarafı da karanlıktır. Bu çerçevede günümüz medyası daha çok arka plandaki gizlenmiş gücün yansıtıcısı rolünde çalışmaktadır. Basın gücün aynasıdır. Basın araçları kamuoyunu yansıtılmaktan çok kamuoyunu belirleyen araçlar olarak çeşitli güç odaklarına hizmet etmektedir. Kamuoyunun basınla birlikte ortaya çıktığı görüşü bir çok araştırmacı tarafından paylaşılırken, kamuoyu organlarının hâkim görüş noktalarını dile getirmede çok etkili olduğunu ancak onları yaratabilme yetisine mutlaka sahip olmadıkları konusunda da fikir birliği içindedirler (Lang, 2010: 27-28). Bu çerçevede kamuoyu oluşturma basının doğal özelliğidir. Ancak bu doğal özellik medyanın kendi organizasyonu dışında çoğunlukla başka güçler tarafından kullanılmaktadır. Medyanın siyaset ve başka yapılardan oluşan güç odaklarıyla ilişkisinin temelinde medya işlevi açısından bu yatmaktadır. Bu durum 28 Şubat dönemi medyasının, ne siyasal hükümet ne de kamu adına işlev kazanan rolüyle, statükoyu muhafaza etmek isteyen güçler adına sürdürdükleri faaliyetlerden saptanmaktadır. Bu faaliyetler, arka planda dünya düzeniyle bağlantılı siyasal, ekonomik ve kültürel sistemle çatışma içeren dönemin siyasal hükümeti karşısında konumlanan medyanın belirsiz hüviyetini berraklaştırmaktadır. Diğer yandan medyanın berraklaşan yüzü, arkasındaki güç yapılarını bulanıklaştırmaktadır. Sistemin görünürdeki çoklu yapısı, medyanın arkasındaki gücün kaynağı belirgin olmasına karşın kimliğinin gizlenmesini desteklemektedir.

Marksizm, medya eleştirisinin temellerini oluşturan statükonun toplumsal yeniden üretimi, eşitsiz toplumsal ilişkiler, ideolojik toplum imgeleri ve temsillerinin biçimlenmesi ve mülkiyet meselesi ile kültür ilişkisi temalarıyla, liberal bakışın karşısında konumlanmaktadır (Stevenson, 2008: 25-26). Mevcut düzene dair eleştiriler, Marksist teoriden beslenmektedir. Gerçekte sistem bu eleştiri mekanizmasına izin vermektedir. Marksizm dışındaki başka sistem önerileri getiren yapıların varlık bulması zor görünmektedir. Bunun sebeplerinden biri Marksizm'den beslenen görüşlerin gerçek anlam-

da bir sistem önerisi sunmamış olmalarıdır. Eleştirel yaklaşımların herhangi bir sistem önerisinde bulunmaması ya da buldukları önerinin ütöpik olması ancak mevcut düzeni iyileştirmek için bir tamir aracından öteye geçmemektedir. Eleştirel yaklaşımların şimdiye dek öne sürdükleri de gerçek anlamda sistematik bir değişimi öne çıkarmamıştır. Eleştirel yaklaşımların önemli merkezlerinden birini oluşturan Frankfurt Okulu da bu eleştirilerden nasibini almıştır. İnsanı sistem karşısından pasif varlıklar olarak konumlandıran Frankfurt Okulu eleştirmenleri, kapitalist yapıyı eleştirirken bu sistemin nasıl değiştirilebileceğine dair herhangi bir öneri sunmamaktadır. (Erdoğan,2010:292) İnsanları sistem karşısından pasif tanımlayan bir yaklaşımın herhangi bir sistem önerisi yapmasını beklemekte gerçekçi görünmemektedir. Tuchman'a göre de Frankfurt Okulu, kapitalist kültür endüstrisinin gücünü; bütün direnmeleri kıran ve her yerde her alanı işgal eden bir süper güç olarak niteleyerek ve direniş olasılıklarını ortadan kaldırmasıyla ve pratik bir direniş planı sunmamasıyla, kötümserlik ve çekilme ortaya çıkardı (akt. Erdoğan, 2010: 291).

Sonuç

28 Şubat sürecinde siyasal ve toplumsal alanda yaşanan gelişmeler, görünürdeki mücadeleye araçları güç odakları vasıtasıyla gerçekleşse de gerçekte modernleşme hareketiyle beraber dünyanın tamamına ikame edilmeye çalışılan siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel alanı içeren sistemi koruma refleksiyle açıklanmalıdır. Batının tarihsel anlayışıyla donatılmaya çalışılan sistem açısından değerlendirdiğimiz de ekonomik sebepler kısmen belirleyici nitelik taşıırken 28 Şubat'ın bir ideolojik savaşı içerdiği görülmektedir. Dolayısıyla 28 Şubat süreci ekonomik gerekçelerden daha çok bir siyasal çatışmanın sonucudur. Çatışma, Türkiye'de konumlanan güç merkezleri ya da baskın ideolojinin dışında daha kapsamlı bir mücadeleyi içermektedir. Süreci, Türkiye özelinde değil, dünyada kurulu sistemle bağlantılı okumak gerekmektedir.

Çatışmanın bir sistem sorunu olduğunu ortaya koyan nedenler, Refah Partisi'nin İslami motiflerle yüklü siyasal ve ekonomik politikalarında belirlemektedir. REFAH-YOL Hükümeti'nin uluslararası alanda İslam ülkelerini bir araya getirerek oluşturduğu D8- ve hatta Refah Partisi'nin Adil Düzen söylemi, çatışmanın kaynağının bir düzen ve sistem karşıtlığından kaynaklandığına işaret etmektedir. REFAH-YOL Hükümeti'nin görevde bulunduğu dönemde, yaşanan kargaşaya karşın Türkiye ekonomisi yükselme eğilimindeydi. Ekonominin düzgün bir şekilde ilerlemesi REFAH-YOL Hükümeti'nin iktidarda kalması için yeterli olmadı. Mevcut düzende ekonomi belirleyici gözükse de düzene çomak sokan herhangi bir siyasal hamle karşısında gösterilen refleksi, siyasetin-politikanın, düşüncenin belirleyici olduğunu göstermektedir. Gerçekte yaşanan, ekonomik çatışmadan çok ekonomik düzeni de belirleyecek siyasal ve ideolojik hesaplaşmadır. Nitekim üst yapının/siyasetin belirleyici olduğu ve şekil verdiği bir süreç yaşanmıştır. Öyle ki siyasal ve ekonomik güç olan Batının, Türkiye siyasetini istediği forma sokarken bunun sebepleri arasında ekonomi siyasetten daha alt sıralarda yer almaktadır.

Batı, değerleriyle ve güç merkezleriyle 28 Şubat'ta görünmez ve bulanık güç olarak sürecin merkezinde yer almıştır. Güçten kasıt, özellikle liberal sistemde çoklu güç yapılarının arkasında, aydınlanma düşüncesinden bu yana dünyada kurulan ve sürdürülen Batı kaynaklı değerler, siyaset ve ekonomik sistemin koruyucusu olan kimliği belirsiz ancak kaynağı belirgin yapıdır. Görünmez gücün maskeleri ise Türkiye'de Batı lehine kurulu sistemi, taşeron güç olarak işlevsel kılmıştır. Gerçek ve hakim gücü maskeleyen bu iç güçler, 28 Şubat sürecinde ordu, sivil kuruluşları, yargı, üniversiteler ve medya olarak belirmiştir. Güçler skalasında en görünür olan medya ise iç güçleri de maskeleyen, kamu ve devlete dönük özelliğiyle taşeron görevinde çalışmıştır. Medyanın taşeron güç olarak rahatlıkla çalışmasını sağlayan unsur ise demokrasi kalkanıdır. Özellikle günümüzde hakim olan liberal sistemlerde basın, ideolojik bir servis aracı pozisyonunda konumlanırken, gizlenmiş ya da açık güçlerin taşeronu olarak vazife görmektedir. Liberal sistemin koruyucusu Amerika ve Avrupa Birliği gibi devletlerin ve çeşitli organizasyonlarının tutumu, gerçekte yaşanan gelişmelerin hangi kaynaklarla ilişkili olduğu şüphesini ortaya koymaktadır. Öyle ki Türkiye'de medyanın 28 Şubat sürecinde yaşananlar konusundaki işlevi, demokrasinin oturmamasına atıfta bulunarak yine sistemi yüceleştirme eğilimi-

nin sonucudur. Demokrasinin oturmadığı ya da demokrasi mücadelesi gibi söylemler yalnızca Batı'nın ideallerine hizmet eden bir kalkan ve araç özelliği taşımaktadır. Pekâlâ demokrat tanımlanan ülkelerde de medya herhangi bir yapıya angaje olarak kamu adına işlevselleşen görünümüyle taşeronluk yapabilmektedir. Zaten medya, liberal sistemin önerisinin uzağındaki işleviyle bu eleştirilere maruz kalmaktadır.

Hâkim otorite ya da güç, görünen güçler dışında, dünya düzenine hakim olan Batı kaynaklı güç merkezleridir. 28 Şubat sürecinde görünen güç ya da güçler olmasına karşın kurumsal yapılardan çok ideolojik tutum belirleyicidir. Bu açıdan otorite, Türkiye'de yaşananlar doğrultusunda değerlendirdiğimizde Batılılaşma yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma sahip herhangi bir güç iç otorite olarak belirebilmektedir. Gücün yaslandığı düşünce önemli görünmektedir. Öyle ki Batının değerleriyle donanmış bir siyasal hükümet Batı için sorun teşkil etmeyecektir.

Pratikte gerçekleşenler bir sistem mücadelesini içerirken bilimsel anlamda özellikle medyaya ilişkin yaklaşımlarda da bir düzen koruyuculuğunu okumak mümkündür. Günümüzde basın konumu ve işlevleri itibariyle, liberal ve eleştirel yaklaşımlar perspektifinden farklı noktalara oturtulsa da pratiklerde bunun gerçekleştiğini söylemek zor görünmektedir. Liberal yaklaşımlar özgürlükçü, "bırakınız yapsınlar bırakınız geçsinler" ilkesi temeline dayanırken, eleştirel yaklaşımlar ise Marksist kökenlidir. Liberal yapının çoklu görünümüne rağmen siyasal ve ekonomik olarak tek bir şeye hizmet ettiği görülmektedir. Yanı sıra eleştirel yaklaşımlar da, çoklu bir yapı sergilemesine karşın genel olarak Marksist teoriye dayanan özelliğiyle gerçekte tekçidir. Diğer yandan Marksist felsefenin nihai sistem önerisi ütöpiktir.

Bu ikili yapının, sistem içerisindeki hakim yapısı medya alanındaki çalışmalarda da belirgindir. Batı'da gelişen medya ortamının, yine medyaya ilişkin teorileri de kendilerinin kurmaları doğal gözükmektedir. Ancak, Batıya ait değerler, düzen, çıkarımlar ve değerlendirmeler başka toplumların gerçekleriyle uyuşmamaktadır. Ekonomik siyasal ve kültürel öğelerin batının değerleri ve tarihsel geçmişinden gelen tecrübelerle oluşturduğu sistemin, yine onun içerisindeki araçlarla değil başkaca argümanlarla ve farklı bir noktaya konumlanarak sorgulanmasına ihtiyaç vardır. Diğer toplumların ve düşünürlerin, siyasal ve kültürel sistemlerde etkin konumdaki medyayı, kendi ilkeleri, inanışları üzerinden değerlendirmesi gereği muhakkaktır. Öyle ki sistematik bağımlılıktan kurtulmanın, Batı hakimiyeti karşısında konumlanabilmenin yolu bu tutumu benimsemekten geçmektedir. En azından Batı karşısında konumlanan toplumların perspektifinden görünen gerçek karşısında yeni perspektif ve okuma biçimi geliştirilmelidir. Öte yandan medya çalışmalarında, medyanın yapısına, etkilerine, işlevlerine odaklanan incelemeler ve medyayı sistem içerisinde tamir etme ya da tanımlama çabası yerine, medyanın konumunu, içeriğini belirleyen sistemin, ana güç merkezinin sorgulanması daha makul gözükmektedir. Medya her zaman güce hizmet edecektir. Bu noktada, medyanın mevcut sistem içerisinde tanımlanması ya da dizayn edilmesinden çok medyayı kontrolünde tutan ya da tutacak güç mekanizmasının-güç odağının; yasalar ve kurullar karşısında, adalet çerçevesinde, hakları gözetilen bir konuma taşınması temel sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede özellikle medya araştırmalarının çıktıları açısından bakıldığında, mevcut sistemin işleyişi öylesine aleni bir hale dönüştü ki, niteliksel incelemeleri dahi betimsel kılmaktadır.

Kaynakça

- AKPINAR, H. (2006) *28 Şubat: Postmodern Darbenin Öyküsü*. İstanbul: Bir Harf Yayınları.
- AKŞİN, S. (2015) *Kısa Türkiye Tarihi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- ALTHUSSER, L. (2010) *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, Çev. Alp Tümertekin, İstanbul: İthaki Yayınları.
- ARABACI, C. (2004) *Basın ve Siyaset Üzerine, Medyada Yeni Yaklaşımlar* (Ed. Metin Işık), Konya: Eğitim Kitabevi, 105-128
- ARSLAN, H. (2016) *Kapitalizm de Din de Alternatifsizdir*, <http://www.yenisoz.com.tr/kapitalizm-de-din-de-alternatifsizdir-makale-11589> (erişim tarihi:04.04.2016).

BAL, E. ve BEKİROĞLU, O. (2007) *Türkiye’de Medya-Siyaset İlişkilerindeki Yozlaşma: Örnek Olaylar Üzerinden Bir Değerlendirme*, İletişim ve Ötesi, (Ed. Arık Bilal ve Şeker Mustafa), Konya: Tablet Yayınları,

BERİŞ, H. E. (2006) *Ordu ve Siyaset, Siyaset* (Edt: Mümtaz’er Türköne), Ankara: Lotus Yayınevi, 413-451.

BİRLER, Ö. (2012) *Liberalizm, Siyaset Bilimi Kavramlar İdeolojiler Disiplinler Arası İlişkiler*, (Ed. Gökhan Atılğan ve E. Atilla Aytekin), İstanbul: Yordam Kitap, 267-282.

CURRAN, J. (2002) *Medya ve Demokrasi: Yeniden Değer Bıçme*, Medya Kültür Siyaset, (Der. Süleyman İrvan) , Ankara: Alp Yayınevi, 181-262.

ÇEMREK, M. (2011) *1980-2000’de Türkiye Ekonomi Politikği: Çalkantılı Bir Ekonomide İslamcı Siyasetin Yükselişi ve Düşüşü*, Osmanlı’dan İkinbinli Yıllara Türkiye’nin Politik Tarihi (Edt: Adem Çaylak & Mehmet Dikkaya & Cihat Göktepe & Hüsnü Kapu), Ankara: Savaş Yayınevi. 641-669.

ÇETİN, S. (2013) *Manşetlerdeki 28 Şubat/Darbeye Giden Yolda Medyanın Rolü*, Stratejik Düşünce Enstitüsü, Ankara

DEMİR, V. (2007) *Türkiye’de Medya Siyaset İlişkisi*. İstanbul: Beta Basım.

ERDOĞAN, İ. ve ALEMDAR K. (2010) Öteki Kuram Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel bir Değerlendirmesi. Ankara: Pozitif Matbaacılık.

FINDLEY, C. (2012) *Modern Türkiye Tarihi: İslam, Milliyetçilik ve Modernlik 1789-2007*, İstanbul: Timaş Yayınları.

GÖKMEN, Ö. (2007) *28 Şubat: Bir Batılılaşma Restorasyonu mu?* , Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Modernleşme ve Batıcılık, (Ed. Bora, T. ve Gültekinil, M.), Cilt 3, İstanbul: İletişim Yayınları, 347-350.

GÖLCÜ, A. (2015) *Türkiye’de Demokrasi Kültürü ve Medya Köşe Yazılarında Demokrasi Söylemi*. Konya: Literatürk,

GÜNGÖR, N. (2011) İletişim Kuramlar Yaklaşımlar. Ankara: Siyasal Kitabevi.

İNCE, D. (28 (2014 Şubat Haberciliği Bir Meşruyet Restorasyonu, İLEF Dergisi, 1 (1), 57-87

KAYA R. ve ÇAKMUR B. (2012) *Siyaset Bilimi ve Medya Çalışmaları*, Siyaset Bilimi Kavramlar İdeolojiler Disiplinler Arası İlişkiler (Ed. Gökhan Atılğan ve E. Atilla Aytekin), İstanbul: Yordam Kitap, 517-528.

KAZAN, Ş. (2006) *Refah Gerçeği*. Ankara: Keşif Yayınları.

KEANE, J. (1999) *Medya ve Demokrasi*, (Çev. Haluk Şahin), Ayrıntı Yayınları, İstanbul

LANG, K. (2010) İletişim Araştırmaları, Kökenleri ve Gelişmesi, *Kitle İletişim Kuramları*, (Der. ve Çev. E. Mutlu), Ankara: Ütopya Yayınevi, 27-42

MACBRİDE, S. (1993) *Bir Çok Ses Tek Bir Dünya İletişim Toplum-Bugün Yarın*, Ankara: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu.

ÖZHAN, T. (2013) *“Bin Yıllık Darbe”:28 Şubat Paneli*, Ankara: Siyaset Ekonomik ve Toplum Araştırmaları Vakfı.

PETEK, R. (2007) *28 Şubat’ın Hukuk Dünyasına Yansımaları*, 28 Şubat: Postmodern Bir Darbenin Sosyal ve Siyasal Analizi, İstanbul: Birey Yayınları. 108-117.

STEVENSON, N. (2008) *Medya Kültürleri Sosyal Teori ve Kitle İletişimi*, Çev: G.Orhon ve B. E. Aksoy), Ankara: Ütopya Yayınevi,

TURHAN, M. (2002) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Siyasi Parti Kapatma Davaları, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 129-150.

UZUN, R. (2011) İletişim Etiği Sorunlar Sorumluluklar. Ankara: Dipnot Yayınları,

YAYLAGÜL, L. (2010) *Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*. Ankara: Dipnot Yayınları.

ZORLU, Y. (2016) Uluslararası İletişim Düzeni ve Batı Egemenliği, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (42), 845-857

ZÜRCHER, E. J. (2015) *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.